

Türkiye'nin Bazı Bölgesel Sorunlara Yaklaşımı*

ÖZET

Bu makalede Türkiye'nin bazı bölge meselelerine yaklaşımı ele alınacaktır. Özellikle Balkanlar, Kosova Sorunu, Kafkaslar, Ortadoğu, Akdeniz ve Kardeniz bölgeleri mercek altına alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Kosova Sorunu, Kafkaslar, Ortadoğu, Akdeniz, Kardeniz

Balkanlar:

1989 yılından bu yana, Balkanlarda bölgenin siyasî yapısını kökten ve kalıcı şekilde değiştirecek gelişmeler meydana gelmiştir. Komünizmin çöküşü, ideolojik, askerî ve ekonomik bloklaşmanın ortadan kalkması, batı tipi demokrasi ve serbest piyasa ekonomisinin halklar tarafından da desteklenen ulusal amaçlar olarak kabul edilmesi bu değişimin en belirgin özelliklerini teşkil etmiştir. Buna karşılık, Balkanların geleneksel yapısından kaynaklanan bazı sorunlar da su yüzüne çıkmıştır. Ancak, kesin olarak söylenebilecek bir husus, göreceli olsa da, bütün Balkan ülkelerinde sorunların barışçı yollardan çözülmesi ve Avrupa-Atlantik kurumlarıyla ve iş birliği üzerinde genel bir fikir birliği mevcut olmasıdır.

Türkiye, bu gelişmeler ışığında, bölge ülkeleriyle mevcut ikili ilişkilerini geliştirmeye, bu ülkelerin ihtiyaç duyduğu desteği vermeye çalışmıştır. Bu çerçevede; özellikle Bulgaristan, Romanya, Makedonya ve Arnavutluk'la çok yönlü ilişkiler sürdürülmektedir.

Bölge ülkeleriyle ikili ilişkilerini geliştirmeye çalışan Türkiye; iş birliğinin geliştirilmesi amacıyla bölge ülkelerinin katılımıyla oluşan ve bölgeden kaynaklanan tek iş birliği forumu olan Güneydoğu Avrupa Ülkeleri (GDAÜ) İşbirliği Süreci'nde de aktif bir rol oynamaktadır. 1998 yılında Türkiye'nin dönem başkanlığında hazırlanan "Güneydoğu Avrupa'da İyi Komşuluk, İstikrar, Güvenlik ve İş birliği Şartı"; 11-12 Şubat 2000 tarihlerinde Romanya'da yapılan GDAÜ Devlet/Hükümet Başkanları Zirvesi'nde imzalanmıştır.

Türkiye, Kosova krizi sonrasında Balkanlarda istikrarın ve kalıcı barışın sağlanmasını, bölgenin ekonomik alanda yeniden imarını ve yapılanmasını, bölge ülkelerinin güvenlik gereksinimlerinin karşılanmasını amaçlayan Güneydoğu Avrupa İçin İstikrar Pakti'ni de desteklemekte ve Pakt çerçevesinde oluşturulan Üç Çalışma Masası'nın faaliyetlerine aktif katkıda bulunmaktadır.

Kosova Sorunu:

Eski Yugoslavya'nın dağılmasıyla birlikte Balkanlarda ortaya çıkan sorunlar yumağı çerçevesinde, Bosna-Hersek'te çatışmaların önünün alınarak trajediye süreli de olsa bir çözüm getirilmesini takiben, uluslar arası toplumun gündemine yerleşen bölgenin olduğu kadar Avrupa genelinde de barış, güvenlik ve istikrarını tehdit eder bir boyut kazanan Kosova Krizi; uluslar arası toplumun kararlı tutumu ve bunun yansıması olan NATO hava harekâtı sayesinde kontrol altına alınabilmiş ve BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 Sayılı Kararı ile Kosova'da yeni bir dönem başlamıştır.

Aynı zamanda bir Balkan ülkesi olan ve bölgeyle insanî, tarihî ve kültürel bağları da bulunan Türkiye; başından itibaren, Kosova sorununun diplomatik yoldan çözümü konusunda ikili ve uluslar arası plânda büyük çaba sarf etmiştir. Türkiye sorununun barışçıl yollarla çözümü imkânı kalmayınca başlatılan NATO hava harekâtına da, gerek NATO gerek bölgesel sorumluluğunun bilincinde olarak, aktif bir şekilde katılmıştır. Türkiye, soruna ilişkin çözümün Kosova'nın mevcut statüsünün ötesinde geniş bir özerkliği içermesini ve bulunacak çö-

zümde soydaşlarımız dahil Kosovalı bütün toplulukların meşru haklarının eşit biçimde güvence altına alınmasını istemiştir. Kosova'daki Türklerin kazanılmış haklarının korunup geliştirilmesi, yöreye yönelik politikanın temel noktalarından birini oluşturmaktadır. Türkiye, 1244 Sayılı Karar uyarınca, Kosova'ya yerleştirilen sivil BM Kosova Geçici İdaresi Görevi (UNMIK) ve Askerî Kosova Uygulama Kuvveti (KFOR) güçlerine de katkıda bulunmuştur.

Kafkaslar:

Doğu ile batı, kuzey ile güney arasında bir kavşak noktası oluşturan ve doğal kaynaklarıyla insan gücü bakımından önemli bir potansiyele sahip olan Kafkasya, Türkiye'nin önem ve öncelik verdiği bir bölgedir. Bu bölgeyle mevcut olan tarihî ve kültürel bağlar, ilişkilere özel bir boyut kazandırmaktadır.

Bölgesel sorunlara kalıcı ve barışçı çözümler bulunması, bölge ülkeleri arasında ilişkilerin normalleştirilmesi ve kutuplaşmaların önlenerek bölgesel iş birliğinin artırılması, Türkiye'nin Kafkasya'ya yönelik politikasının temel hedefidir.

Türkiye açısından Kafkasya bölgesinde barış ve güvenliğin önündeki en önemli engeller, Yukarı Karabağ anlaşmazlığı ile Abhazya sorununun henüz çözülmemiş olmasıdır. Bu durum, bölgesel iş birliğinin tesis edilmesini ve bu ülkelerin ekonomilerinin uluslar arası piyasayla bütünleşmesini engellemektedir.

Yukarı Karabağ sorununa, Azerbaycan'ın toprak bütünlüğüne ve yöre halkının haklarına saygı temelinde nihaî çözüm bulunması gerekmektedir.

dir. Türkiye, bu çerçevede, Minsk Grubu'nun faaliyetlerine aktif olarak katılmaya devam etmekte ve çözüm sürecine destek vermektedir. Bunun yanı sıra, taraflar arasında Devlet Başkanları düzeyinde başlatılan doğrudan görüşmelerin sorunun çözümüne olumlu katkıda bulunacağını düşünmektedir. Türkiye, her iki ülkenin kabul edebileceği bir çözümü destekleyecektir.

Ermenistan'ın, tarihî olayları kendine özgü bir anlayışla uluslar arası alanda kabul ettirmeye yönelik çabalarının; ikili ilişkilerin normalleştirilmesine engel oluşturduğu düşünülmektedir. Ermenistan'ın, ilişkilerde, geleceğe yönelik olumlu bir bakış açısını benimsemesi ve Yukarı Karabağ anlaşmazlığının çözümüne yönelmesi, Türkiye ile ilişkilerinin normalleştirilmesini kolaylaştıracaktır. Bu yönde bir gelişme herşeyden önce Ermenistan'ın bağımsızlığını pekiştirecek ve bölgede iş birliği ortamının oluşmasına katkıda bulunacaktır.

Bölgenin barış ve güvenliğini engelleyen bir diğer sorun ise Abhazya'dır. Türkiye bu sorunun Gürcistan'ın toprak bütünlüğü içinde, barışçı yöntemlerle ve diyalogla çözülmesi gerektiğini düşünmektedir. Söz konusu soruna çözüm bulmak amacıyla yürütülen Cenevre süreci çerçevesinde; Gürcü ve Abhaz tarafları arasında, BM'nin gözetimi altında, AGİT ile BM Genel Sekreterliği'nin Dostları Grubunun (ABD, RF, Almanya, Fransa ve İngiltere) katılımıyla, Türkiye'nin ev sahipliğinde düzenlenen İstanbul Toplantısı, taraflar arasında diyalogun sürdürülmesi ve karşılıklı güven artırıcı önlemlerin alınması açısından önemli bir gelişme olmuştur.

Ortadoğu:

Türkiye; Ortadoğu'ya barış ve istikrarın egemen olmasının, gerek kendi güvenliği, gerek bölgesel ve global barış ve güvenlik açısından kilit bir önemi haiz olduğu görüşündedir. Türkiye'nin Ortadoğu bölgesine yönelik barışçı ve dengeli politikası devam etmektedir. Bu çerçevede, bir yandan tarihsel yakınlığı olan Arap ve İslâm dünyasıyla ilişkilerine önem vermekte, Filistin halkının meşru haklarını savunmakta, diğer yandan da

İsrail'le hiçbir bölge ülkesinin aleyhine olmayan, barış, istikrar ve refahın tesisine hizmet edecek ilişki ve iş birliğini sürdürmektedir. Türkiye, Orta Doğu Barış Süreci (ODBS)'ni, bölgede adil, kalıcı ve kapsamlı bir barışın sağlanması için önemli bir fırsat olarak görmekte olup, bu anlayışla barış sürecini başından beri desteklemiştir. Türkiye, sürecin tüm kanallarına ivme kazandırılarak başarıyla tamamlanmasını arzulamaktadır.

Irak'a karşı uygulanan BM yaptırımlarından en fazla zarar gören ülkelerin başında gelen Türkiye, bu ülkenin BM Güvenlik Konseyi kararlarının gereğini biran önce yerine getirmesini arzu etmektedir. Irak'la ilgili BM Güvenlik Konseyi kararlarında uluslar arası camia tarafından taahhüt edildiği şekilde, bu ülkenin bağımsızlığının, egemenliğinin, toprak bütünlüğünün ve birliğinin muhafazasına önem veren Türkiye; Kuzey Irak'ta, bir taraftan Irak'ın toprak bütünlüğünü ve siyasî birliğini zedeleyebilecek faaliyetlere ve bu yöndeki gelişmelere müsamaha göstermeyeceğini ifade ederken, diğer taraftan, otorite boşluğundan istifade ederek bu bölgede yerleşmeye çalışan terorist unsurların etkisiz hale getirilmesi için her türlü tedbiri, kararlılıkla uygulamaktadır.

Türkiye, kitle imha silâhlarının ve fırlatma vasıtalarının bölgeye yayılmasından kaygı duymakta, söz konusu silâhların ve atma vasıtalarının yayılmasını önlemeye yönelik uluslar arası antlaşmalara ve rejimlere evrensellik kazandırılmasını teminen, bunlara taraf olmayan ülkelerin bir an önce katılmalarının önemini vurgulamaktadır.

Akdeniz:

Bir Akdeniz ülkesi olan Türkiye, Avrupa ve kendi güvenliğinin Akdeniz'in güvenliğinden ayrılmayacağı görüşünde olup; Akdeniz Bölgesi'nde barış, istikrar ve refahın güçlendirilmesini desteklemektedir. Özellikle yeni güvenlik ortamında ön plâna çıkan kitle imha silâhlarının yayılması, terorizm, kitlesele göç, uyuşturucu ve silâh kaçakçılığı gibi yeni ve sınır aşan risklerin ve bölgesel sıcak çatışmaların bu bölgede meydana geldiği dikkate alındığında; Akdeniz Bölgesi'nin barış

ve istikrarı daha da hayati bir nitelik kazanmaktadır. Geniş bir coğrafi alana yayılan Akdeniz Bölgesi'nin alt bölgeleri farklı özellikler göstermektedir. Türkiye bu bölgede barışın ve istikrarın güçlendirilmesinin siyasî, ekonomik ve sosyal boyutları da içeren kapsamlı bir yaklaşımı gerektirdiğine inanmaktadır. Bu çerçevede, ekonomik ilişkilerin yoğunlaştırılması ve ortak projelerin geliştirilmesi için gerek ikili, gerek çok taraflı düzeylerde gayret sarf etmektedir. Türkiye, NATO çerçevesinde yürütülen Akdeniz Diyalogu'nu desteklemekte, keza AB'nin Avrupa-Akdeniz sürecine aktif bir şekilde katılmaktadır. Aynı şekilde BAB ve AGİT çerçevesindeki Akdeniz İşbirliği Programları'na da önem vermektedir.

Karadeniz:

Bir Karadeniz ülkesi olan Türkiye, bölgede karşılıklı iş birliğinin gelişmesine büyük önem atfetmektedir. Bu amaçla Türkiye; Karadeniz'in bir barış, istikrar ve refah denizi haline getirilmesini hedefleyen, üyeleri arasında varolan coğrafi yakınlık, tarihsel bağlar ve ekonomik bütünleyicilik özelliklerini dikkate alan ve somut projelere yönelik işlevsel bir model haline gelen Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİÖ)'nün kurulmasında öncü rol oynamıştır.

Türkiye, ayrıca, Karadeniz'de bir Güven ve Güvenlik Artırıcı Önlemler (GGAÖ) süreci başlatılmasının bölgeyi istikrarlı bir alana dönüştürme yolundaki ortak çabalara önemli bir katkı sağlayacağına inanmakta ve bu amaçla Karadeniz ülkeleri arasında deniz faaliyetleri alanında bir GGAÖ düzenlemesi yönündeki çalışmalara aktif şekilde katılmaktadır.

Öte yandan, Türkiye; Karadeniz'e kıyıdaş ülkelerin oluşturdukları Karadeniz Deniz İşbirliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR)'nun kurulması girişimine büyük katkı sağlamıştır.

*Milli Savunma Bakanlığı, Beyaz Kitap /21.06.2011